

УДК 338.3:330.3:658.5

Мазур Н.А.,
завідувач, професор кафедри економіки підприємства, д.е.н., професор
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, Україна

Циркулярна економіка та стале зростання: виклики для суб'єктів господарювання України

Циркулярна економіка є інноваційною стратегією, спрямованою на мінімізацію відходів, повторне використання матеріалів і створення замкнених циклів виробництва, а також одним з основних підгрунть для сталого розвитку. Вичерпність ресурсів та негативний вплив на довкілля, що є основними проблемою та результатом лінійної економіки, потребують переходу до циркулярної моделі. Лінійна структура виробництва та споживання («take-make-use-dispose») не дає виробникам стимулу виготовляти більш стійкі продукти. Ініціатива нової політики щодо сталості продукції має на меті змінити цю ситуацію за допомогою дій, спрямованих на «озеленення» не тільки економіки, а й продуктів, що використовуються у повсякденному житті.

Основні принципи циркулярної економіки, такі як мінімізація відходів, переробка ресурсів та переосмислення ланцюжків поставок, сприяють стійкості економіки, зменшуючи залежність від первинних ресурсів та скорочуючи шкідливі викиди. В основі економіки замкнутого циклу лежить принцип «3R»: Reduce, Reuse, and Recycle (скорочення, повторне використання та переробка), який згодом трансформується в «9R» - Refuse (Відмова), Rethink (Переосмислення), Reduce (Скорочення), Reuse (Повторне використання), Repair (Ремонт), Refurbish (Оновлення), Remanufacture (Виробництво заново), Repurpose (Перепризначення) та Recycle (Переробка).

Український бізнес стикається з викликами, пов'язаними з обмеженістю ресурсів, зношеністю інфраструктури та необхідністю відповідати міжнародним екологічним стандартам. Важливо зазначити, що впровадження циркулярних принципів може сприяти підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на глобальних ринках. Так, основні моделі бізнесу в рамках концепції циркулярної економіки можна представити як: продукт як послуга, спільне використання ресурсів, інновації у відновлюваних матеріалах. Розглянемо 5 основних кругових бізнес-моделей циркулярної економіки на рис. 1.

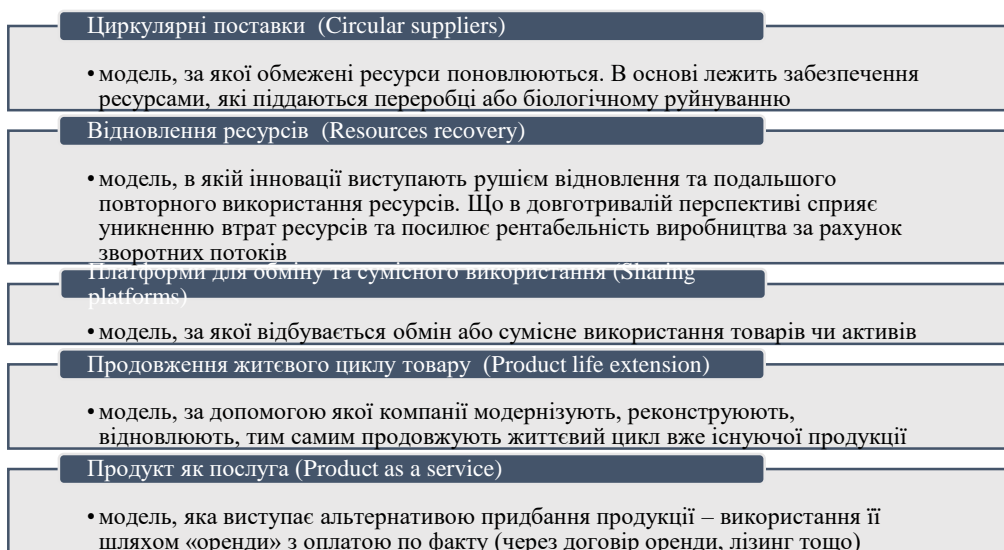

Рис. 1. Основні кругові бізнес-моделі циркулярної економіки (узагальнено автором)

Проте на сучасному етапі існують численні виклики для впровадження циркулярної економіки. Багато підприємств в Україні можуть зустрічатися з такими бар'єрами, як висока вартість модернізації, відсутність чіткої законодавчої бази та низька обізнаність щодо переваг циркулярної моделі. Основними викликами для суб'єктів господарювання України, на нашу думку, є:

- нестача інфраструктури та технологій, зокрема відсутність сучасних переробних заводів і центрів утилізації відходів;
- фінансові обмеження: недостатнє фінансування інноваційних проектів, пов'язаних із циркулярністю, обмежений доступ до інвестицій;
- низька екологічна обізнаність, а відтак, необхідність освіти для бізнесу та споживачів;
- регуляторні бар'єри: недосконалість законодавчої бази, відсутність чітких стимулів для впровадження циркулярних підходів.

Внесок України у досягнення глобальної циркулярності включає декілька важливих напрямів, які базуються на реальних процесах, політиках і документах. Серед основних ініціатив можна виділити наступні:

1. Адаптація законодавства до європейських стандартів. Україна поступово інтегрує положення циркулярної економіки в своє законодавство, що є частиною зобов'язань в рамках Угоди про асоціацію з ЄС.

2. Розвиток відновлюваної енергетики. Проекти зі встановлення вітрових та сонячних електростанцій, які не тільки скорочують використання викопних ресурсів, а й сприяють циркулярності в енергетичній сфері. Наприклад, у 2020 році близько 10% електроенергії в Україні вироблялося з відновлюваних джерел [1].

3. Ініціативи в агросекторі. Український агропромисловий комплекс є одним із ключових секторів для впровадження циркулярних практик. Прикладом є проекти з біогазу, що передбачають використання аграрних відходів для виробництва енергії. Великі аграрні компанії активно впроваджують практики сталого використання ґрунтів і водних ресурсів.

4. Міжнародна підтримка та співпраця. Україна бере участь у різних міжнародних проектах і програмах, що підтримують циркулярну економіку. Наприклад, проекти, які фінансуються ЄС та ООН, спрямовані на вдосконалення управління відходами та впровадження нових технологій у сфері енергоефективності. Такі ініціативи як European Green Deal мають прямий вплив на політику України у сфері циркулярної економіки [2].

5. Реформи у сфері управління відходами. В рамках національних стратегій сталого розвитку Україна взяла курс на покращення системи управління твердими побутовими відходами.

Державна підтримка є ключовою для переходу до циркулярної економіки. Уряду варто впроваджувати стимули для підприємств, які прагнуть впроваджувати екологічні інновації, зокрема, через зниження податків для тих, хто інвестує в переробку відходів або відновлювані джерела енергії.

Хоча циркулярна економіка є відносно новим поняттям, деякі країни вже досягли значних успіхів у цій сфері. Так, серед країн ЄС Нідерланди відомі своїм підходом «від нульових відходів». Багато нідерландських компаній активно займаються переробкою та повторним використанням матеріалів. Німеччина має потужну індустріальну базу, яка поступово переходить на принципи циркулярної економіки. Німеччина є лідером за кількістю патентів, пов'язаних з циркулярною економікою. Франція активно впроваджує політику сприяння циркулярній економіці, зокрема, шляхом підтримки стартапів та інноваційних проектів. Швеція має довгу історію успішної переробки відходів та використання біомаси.

Перехід до циркулярної економіки відкриває нові можливості для українських компаній у сфері переробки, ремонту й оренди продукції, а також сприяє створенню нових ринків та бізнес-моделей. Такі можливості можуть бути перспективними для стартапів, які готові впроваджувати циркулярні рішення з нуля. Серед яскравих прикладів можна навести компанію у галузі виробництва будівельних матеріалів із вторинної сировини GreenCo, яка виробляє екоматеріали для будівництва з перероблених побутових і промислових відходів, таких як бетонні блоки, бруківка та облицювальні матеріали [3]. Це дозволяє значно знизити кількість відходів на звалищах.

Серед основних напрямків впровадження циркулярної економіки в Україні можна виокремити:

1) розробка національної стратегії: визначення пріоритетів у розвитку циркулярної економіки та створення відповідних політик;

2) стимулювання інновацій: надання податкових пільг та грантів для компаній, які впроваджують циркулярні моделі;

3) підвищення прозорості та екологічної звітності: заохочення компаній до регулярного звітування про екологічні показники.

Таким чином, перехід до циркулярної економіки є не лише актуальною стратегією для збереження довкілля, але й вагомим кроком до конкурентоспроможності та стійкого економічного зростання для українських підприємств.

Список використаних джерел:

1. Виробництво «зеленої» електрики в Україні збільшилось майже вдвічі. *Укрінформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3255949-vvirobnictvo-zelenoi-elektriki-v-ukraini-zbilsilos-majze-vdvici.html>

2. European Green Deal. European Commission: офіційний сайт Європейського Союзу. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_en

3. ГрінКо: офіц. сайт. URL: <https://greenco.ua/>

